

ASMAKA7

Klasik Batı Edebiyatı Fanzini
Ekim 2021 Sayı: 2

**Edda figürü, Tanrı Odin ve iki kuzgunu; Hugin (Düşünce)
Munin (Bellek)**

icindekiler

- Edda'lar, Eski Edda (İzlanda Edebiyatı)
- Bernard le Bovier de Fontenelle (Fransız Edebiyatı)
- Fontenelle, Özgürlük Üzerine (Kısa bir bölüm)
- Antonio Lo Frasso (Sardinya Edebiyatı)

EDDA'LAR

Edda'lar, eski İzlanda edebi örneklerinin yer aldığı yapıtlara verilen addır. Genellikle, şiir ölçüsündekiler Eski Edda ve düzyazı olanlar ise, Yeni Edda olarak iki bölümde incelenir. Edda'lar, 13. yüzyıla ait iki ayrı kitapta toplanmıştır.

Edda; el yazması kitapların şiirlerini, şarkılarını tanımlamanın yanı sıra, bir tür adı olmuştur. Edda adı, bazı kaynaklarda yanlış olarak büyükanne olarak çevrilmiştir. Edda sözcüğünün tam olarak tanımlanabilmesi güçtür; ancak, olanaksız değildir. Bir kavram sınırlandırılması yapmak gerekirse, bu da; aynı döneme ait, Skald (İzlanda saray şairleri) şiirleriyle yapılan karşılaştırmalardaki ayrımlardan oluşur.

Skald şiiri, öznel bir tarzdır. Şair, şiirin merkezindedir. Konu, genelde otobiyografiktir veya şairin çevresinden alınmıştır. Çoğunlukla, şiirin sanatsal kalitesinden, şair kendisi söz eder. Edda şiirleri ise, nesnel tarzda yazılmıştır. Konularda, anlatıcının anlatımı asıldır. Ve Edda şiirlerinin çoğu, anonim olarak anlatılagelmiştir. Skald şiirinde, tasarlanmış bir olay ya da yaşanmış bir olay ön plandayken; Edda'larda, Tanrı ve kahramanlar ilk sırayı alır. İzlanda sagalarında (Destanlarında), insanların alışılmış gündelik yaşamları anlatılırken; Edda şiirlerinde, tamamen farklı boyutlardaki kahramanlar yüceltilir. Destan döneminin etiği ile, kahramanlar döneminin etiği arasında çok büyük fark vardır. Edda kahramanları; hem akıl, hem de beden gücüne sahiptirler. Büyük işler başarmak, kahramanın varlık nedenidir ve gelecek kuşaklara ondan kalacak olan da, yaptıklarının şanıdır. Kahramanın şanı ise, ancak, zamanla ışık saçacaktır. Kahraman, gün gelir ölür. Yaşamı uzun sürmez. Ancak, o; bu kısa yaşamda, anısını ölümsüzleştiren bir iş başaracaktır. Bu 3 kategori, kahramanlık, zaman ve ölüm; bütün ortaçağda, İskandinav ülkelerinin halklarının etiğinde yaşamsal bir önem kazanmıştır. Bunların dışında, bu kategoriye bir 4.sünü eklemek

gerekir: Kader. Bu kahramanların yaptıkları işler, izledikleri yol, önceden belirlenmiştir. Onlar, özgür iradeleriyle hareket etmezler.

Edda şiirlerindeki kadın tiplmeleri, iki niteliği bir arada toplar. Bu kadınlar, kocalarını, erkek kardeşlerini ya da çocuklarını yitirmişlerdir. Onlara ağıt yakarlar ve intikamlarını almaya çalışırlar. Diğer insanlara nasip olmayan, bilgi birikimine sahiptirler.

Edda şarkılarının dili, şiirseldir. Ancak, tümce yapısı düzyazıya oldukça yakındır. Buna karşılık Skald şiiri, düzyazı sözcük dizininden oldukça uzaklaşmaya çalışır ve karakterize olduğu stil aracı Kenning sayesinde; anlatıyı, gündelik yaşam dilinden çıkarır. Edda’larda 2 ölçü kullanılmıştır: Eski anlatı tonu ve özdeyiş tonu. İki ölçüde de hece sayımı yoktur. Onun yerine, özgür dizeler vardır. Oysa, Skald şiirinin ölçüsünde; çok sayıda oldukça karmaşık hece sayısı, uyak tarzı ve uyak yeri bakımından, tam kuralları olan kıta formları vardır.

Edda’nın kronolojisini saptamada, 3 değişik varsayım göz önünde bulundurulmalıdır: 1) Şarkı koleksiyonunun yaşı 2) Her bir şiirin yaşı 3) Şiirlerde anlatılan konuların yaşı. Edda şiirleri, 13. yüzyılın sonuna doğru yazılmıştır. Her bir şiirin yaşını saptamak ise zordur. Alt sınır olarak, 800 yılı kabul edilmiştir. 9.yüzyıl Norveç ozanı Bragi Boddason, Edda şiirlerinden olan Hamdismal’dan söz etmektedir.

Kaynakça:

- A History of Icelandic Literature Stefan Einarsson 1957
- Kindler Neues Literatur Lexikon 1989-1990
- Ortaçağ Avrupasında Birey Aron Guryeviç Afa Yayıncılık 1995
- Ana Britannica Ana Yayıncılık 1986
- Büyük Larousse Gelişim Yayınları 1986
- Türk Ansiklopedisi Milli Eğitim Yayınları 1946

ESKİ EDDA

Eski ögeleri içerdiği için, eski adını alan ve şiir ölçüsünde yazılmış olan 13. yüzyıl el yazması. Saemund'un Eddası olarak da bilinir.

1662 yazında, Piskopos Brynjolf Sveinsson, Danimarka kralı III. Frederik'e ince parşömene yazılmış bir kitap gönderir. Kitabın 8 sayfası eksiktir. Kodeks Regius (Kraliyete ait el yazması) olarak adlandırılan el yazması kitabın, başlığı da yoktur. Sveinsson, bu kitabı; 1056-1133 yılları arasında yaşayan, papaz ve yazar Saemund'a mal etmiştir. Sveinsson, Saemund'un bilge kişiliği yüzünden, bu kitabı onun yazdığını ya da derlediğini düşünmüş olabilir.

Eski Edda, yazarları bilinmeyen ve uzun bir zaman dilimine yayılan (800-1100) şiir derlemesidir. Bu şiirlerin büyük bölümü, Skald'ların özenli şiir üslubuyla tam bir karşıtlık gösteren; yalın, özlü ve eski bir üslupla yazılmış, dramatik diyaloglar biçimindedir. Yalın bir üslup taşıyan Edda şiirleri, romans türünün sınırında yer alan Nibelungen destanı'nın tersine; uygarlaşmanın belirtilerini taşımayan katı bir duyarsızlıkla, acımasız ve şiddet dolu olayları işler.

Eski Edda (Saemund'un Edda'sı) olarak adlandırılan ve kodeks Regius'ta yer alan Edda şiirleriyle; kodeks Worminius, kodeks Trajectinus ile 14. yüzyıl ve 17. yüzyılda bulunan Edda şiirlerini 2 bölüme ayırabiliriz:

A) Mitolojik ve Didaktik Şiirler:

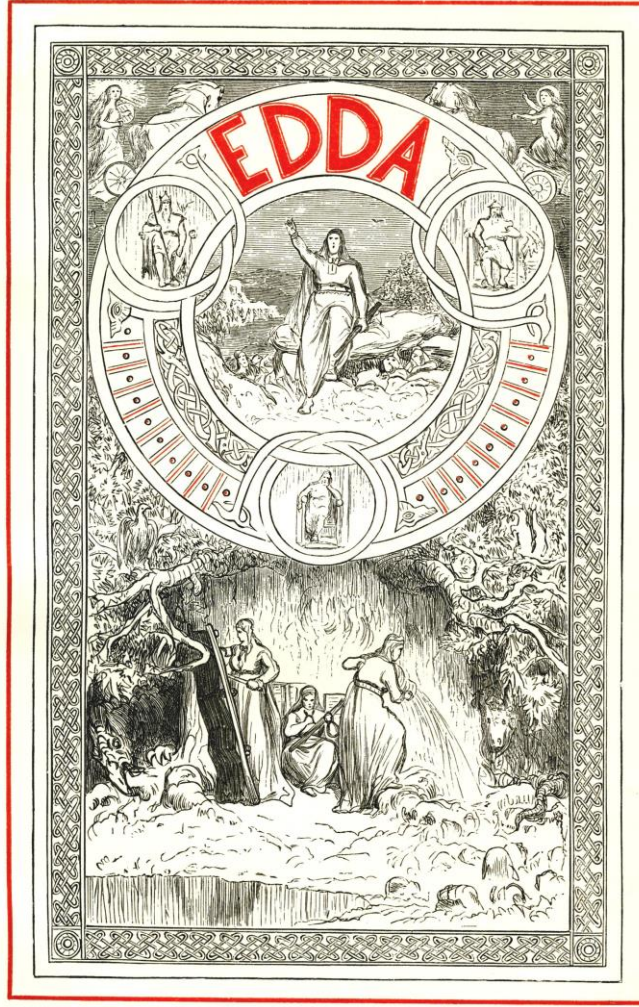
- 1) Alvissmal (Alviss'in şarkısı)
- 2) Baldrsdraumar (Baldr'ın rüyası)
- 3) Fjolsvinnsmal (Fjolsvith'in şarkısı)
- 4) För Skirnis (Skirnis'in gezisi ya da araştırması)

- 5) Grinnismal (Grinnir'in şarkısı)
- 6) Grogald (Groa'nın büyüü)
- 7) Grottarsögnr (Grotti'nin şarkısı)
- 8) Havamal (Ulu bilgenin sözleri)
- 9) Harbardsljod (Harbadr'ın şarkısı)
- 10) Hymiskvida (Hymir'in şarkısı)
- 11) Hyndluljöt (Hynlandla'nın şarkısı)
- 12) Lokasenna (Loki'nin kavgası)
- 13) Prymskvida (Prymr'in şarkısı)
- 14) Rigspula (Rig'in şarkısı)
- 15) Skirnismal (Skirnir'in şarkısı)
- 16) Trymskvida (Trim'in şarkısı)
- 17) Vafpruðnismal (Vafpruonir'in şarkısı)
- 18) Völundarkvida (Völudr'un şarkısı)
- 19) Völuspa (Falcının kehaneti)
- 20) Völuspa In Skamma (Falcının kısa kehaneti)

B) Kahramanlık Şiirleri :

- 1) Atlakvida Atilla'nın şarkısı)
- 2) Atlamal In Groenlenzku (Grönland'lı Atilla'nın şarkısı)
- 3) Brot Af Sigurdarkvida (Sigurd'un şarkısından bir bölüm)
- 4) Drapniflunga (Niflungar'ın düşüşü)

- 5) Fafnismal (Fafnir'in şarkısı)
- 6) Fra Dauda Sinfjötla (Sinfjötli'nin ölümü)
- 7) Fra Völsungum (Völsungar hakkında)
- 8) Gripisspa (Gripir'in kehaneti)
- 9) Gudrunarhvöt (Gudrun'un kışkırtması)
- 10) Gudrunarkvida I (Gudrun'un 1. şarkısı)
- 11) Gudrunarkvida II (Gudrun'un 2. şarkısı)
- 12) Gudrunarkvida III (Gudrun'un 3. şarkısı)
- 13) Hamdismal (Hamdir'in şarkısı)
- 14) Helgakvida Hjörvardssonar (Helgi Hjörvardsson'un şarkısı)
- 15) Helgakvide Hundigsbana I (Helgi Hundigsbani'nin 1. şarkısı)
- 16) Helgakvide Hundigsbana II (Helgi Hundigsbani'nin 2. şarkısı)
- 17) Helreid Brynhildar (Brynhildr'ın cehenneme gidişi)
- 18) Oddrunargratr (Oddrun'un çığlığı)
- 19) Reginsmal (Reginn'in şarkısı)
- 20) Sigrdrifumal (Sigrdrifa'nın şarkısı)
- 21) Sigurdarkvida İn Forna (Sigurd'un eski şarkısı)
- 22) Sigurdarkvida İn Skamma (Sigurd'un kısa şarkısı)
- 23) Vegtamskvida (Vegtamr'ın şarkısı)

Eski Edda'nın, 1877 baskısının kapağı

Kaynakça:

- A History of Icelandic Literature Stefan Einarsson 1957
- Kindler Neues Literatur Lexikon 1989-1990
- Ortaçağ Avrupasında Birey Aron Guryeviç Afa Yayıncılık 1995
- Ana Britannica Ana Yayıncılık 1986
- Büyük Larousse Gelişim Yayınları 1986
- Türk Ansiklopedisi Milli Eğitim Yayınları 1946

BERNARD le BOVIER de FONTENELLE

Hayatı ve Eserleri:

Fontenelle, 11 şubat 1657'de, Fransa'nın, Normandiya bölgesinin Rouen şehrinde doğar. Annesi, Fransız tiyatrocular, Pierre ve Thomas Corneille'in kız kardeşidir. Eğitimini bir Cizvit okulunda alır. 13 yaşında, Latince şiirler yazmaya başlar. Fransız akademisinin ödülünü kazanmaya çalışır; ancak, başaramaz. Paris'i ziyaret eder. Abbe de Saint-Pierre ile arkadaş olur. 1680'de, başarısız bir tiyatro eseri olan Aspar'ı yazar. 1683'te, "Ölülerin Diyalogları", 1684'te ise "Ölülerin Yeni Diyalogları" nı yazar. 1685'te, "Edebiyat Toplumunda Hakkında Öyküler" adlı eserini kaleme alır. Aynı yıl yazdığı, "Monsenyör Şövalye D'Her'e Hoş Mektuplar", kendi ismi belirtilmeden basılır.

1686'da, en önemli eseri sayılan, "Dünyaların Çokluğu Hakkında Söyleşiler" i yazar. 1687'de, Paris'e taşınır. Aynı yıl, "Vahiylere Tarihi" adlı eseri basılır. 1688'de, vasat bir eser olan, "Pastoral Şiirler" i yazar. Aynı yıl, "Eskiler ve Yeniler Hakkında İlgisiz Yazı" adlı eserini kaleme alır. Yazar, bu eserinde, edebiyat teoremi konusunda geleneğe bağlı olan Eskiler ile değişim yanlısı Yeniler arasındaki tartışmada, Yeniler tarafında yer alır. Daha sonra, Nicholas Malebranche'a karşı görüşleri savunduğu, "Rastlantısal Nedenler Dolayısıyla Nesnel Sistem Hakkında Kuşkular" adlı eserini yazar. 1689'da yazdığı, "Thetis ve Peleus" adlı operası, Voltaire'den övgü alır.

1691'de, Fransız Akademisi'ne kabul edilir. Burada, edebiyatta Eskiler düşüncesini temsil eden Racine ve Boileau'ya karşı mücadele eder. Daha sonra, Yazıtlar Akademisi ile Bilimler Akademisi'nin üyesi olur. 1697'de, daimi sekreterliğe getirilir. "Bilimler Akademisi'nin Yenilenmiş Tarihi" adlı 3 cilt eseri, 1708-1717-1722'de Paris'te basılır. 1727'de, "Sonsuz Geometri'nin Öğeleri" ni yazar. 1752'de ise, "Türbülans Teorisi" adlı eserini yazar.

Fontenelle, 9 ocak 1757’de, 100 yaşında vefat eder. 90’lı yaşlarının sonunda, Madam Helvetius’un güzelliği karşısında, “Ah madam, tekrar 80 yaşında olsaydım keşke” demiştir.

Sanatı:

Fontenelle, bilimsel düşüncelerini popüler olarak halka sunmayı bilmiştir. Tek kesin bilginin, matematik ve fizikten çıkarılan ilke ve kavramlardan oluştuğunu kabul eden Kartezyen düşünceyi benimsemiştir. Bilgi görüşü olarak, deney yanlısıdır. Tüm görüşlerimizin, son çözümlemede, duyu verilerine indirgenebileceğini savunmuştur. Dini gerçeklerle ilgili konularda da, kuşkucu bakış açısına sahip olunması gerektiğine işaret etmiştir.

ÖZGÜRLÜK ÜZERİNE

Çeviren: Hüseyin Köse

Daima, insanların özgürlüğü ve Tanrı'nın insanların özgür eylemleri üstündeki kahince yargılarının bir arada yürüdüğü varsayılmıştır. Aralarındaki farklılık, her iki durumu da, birbiriyle birleştirme çabasına dikkat edilmesini önlemiştir. Bununla birlikte, ne biri ne diğeri, yeterince kanıtlanmış şeylerdir. Belki de, her yönüyle doğru konmuş olmayan bir sorun için, bunca tasalanıp durmaktayız. Olayı, daha da uzağa taşıyarak incelemeye çalışacağım. İlk olarak, Tanrı'nın, özgür nedenlerin ortaya koyduğu sonuçları öngörüp göremediğini; ikinci olarak ta, insanların özgür olup olmadıkları üzerinde duracağım.

İlk soru hakkında, öncelikle geleceğe dair tüm bilgileri kahinlik olarak adlandıracağım. Tanrı kahinliğinin doğasının, ne olduğunu bilmiyorum. Ama, insanlardaki bu yetiye yabancı değilim ve bu insani yetiyi değerlendirerek, Tanrı'nın kahinliğini de sanırım açıklayabilirim. Çünkü, bu yeti, Tanrı'da ve tüm insanlarda ortak gibi geliyor bana.

Astronomlar, güneş ve ay hakkında, çok zayıf öngörülerde bulunurlar; Tanrı da, aynı şekilde davranır. Tanrı'nın bu öngörülüğü ve astronomların güneş sistemine dair öngörülerini, Tanrı ve astronomların gök cisimlerinin hareketinde, değişmez ve zorunlu bir düzen olduğuna inanmaları bakımından, birbiriyle uzlaşır ve dolayısıyla, bu düzende yer alan güneş sisteminin yapısına dair öngöründe bulunabilirler.

Birbirinden farklı olan bu öngörülükler, ilk olarak, Tanrı'nın bizzat kendisinin düzenlemiş olduğu bir sistemde, göksel hareketler hakkındaki bilgisiyle; astronomların, böyle bir sistemin yaratıcıları olmamalarından dolayı, sadece var olduğuna inandıkları bir sisteme dair bildikleri şeklindedir. İkinci olarak, Tanrı'nın kahinliği, tamamıyla mutlak ve eksiksiz bir kahinlikken, astronomların kahinliğinin böyle olmamasıdır. Çünkü, göksel hareketlerin çizgileri,

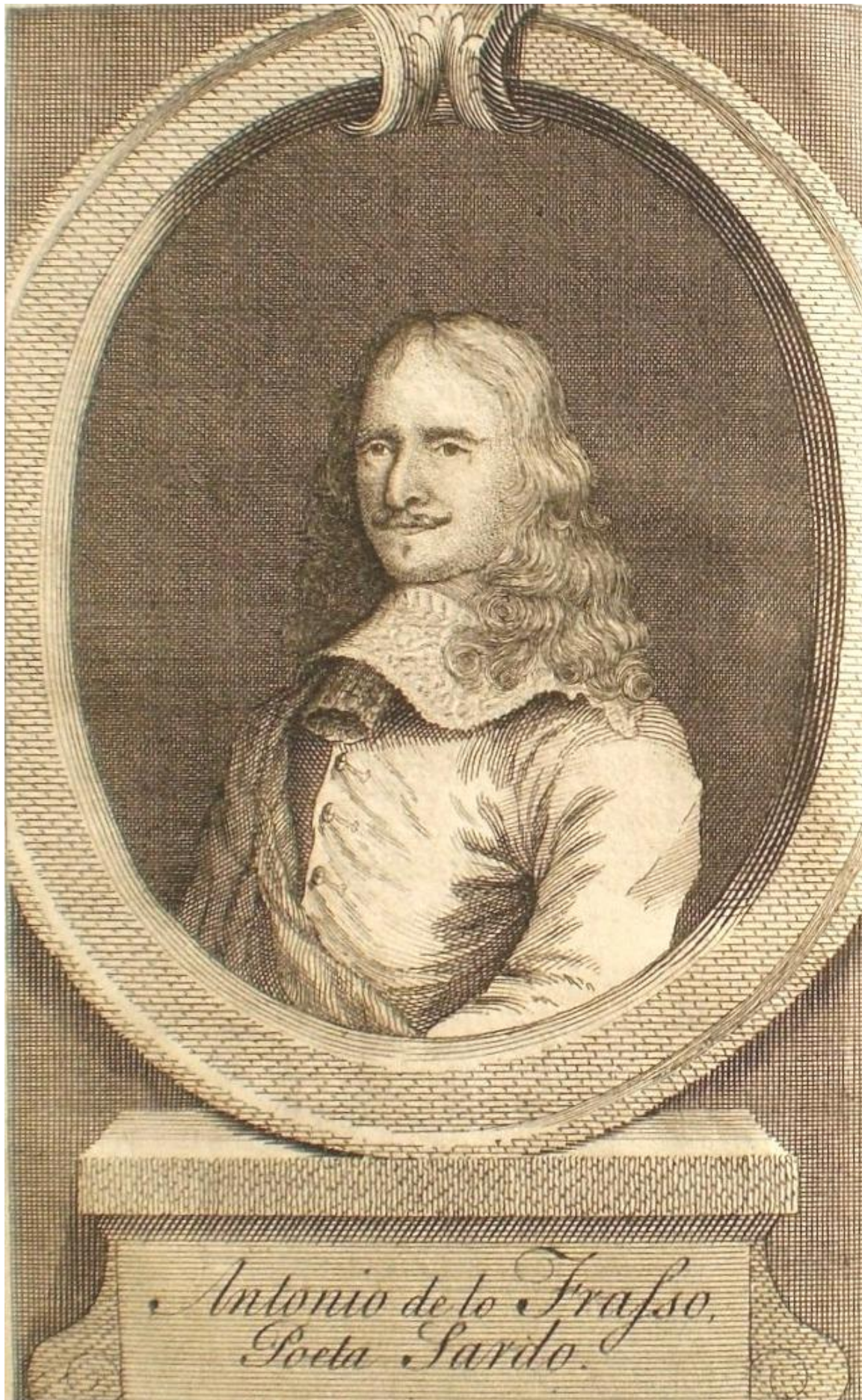
varsayıldıkları kadar düzenli değildir ve onlara dair gözlemler, ilksel bir doğruluk değeri taşımayabilir. Bunun dışında, ne başka uygunluklar, ne de başka farklılıklar bulunabilir. Astronomların öngörülüğünü, Tanrı'nınkiyle eşdeğer kılmak için, yalnızca bu farklılıkları ortaya çıkarmak gerekecektir.

İlki, hiçbir şeyin, kendi kendini yaratmamış olduğudur. Göksel hareketler hakkında ve onların soy zinciri hakkında, kesin bilgilere ulaşmak için, belli bir düzen yerleştirmiş olmak ta yararsızdır. Oysa, bu düzenin, en az sonradan yerleştirilecek düzen kadar kusursuz olduğunu kabule yanaşmak, daha şimdiden yeterli olacaktır. Her ne kadar bu düzen bilinmedikçe, onun yaratıcısı hakkında da bir bilgiye ulaşılamasa da; tam aksine, bu düzenin yaratıcısı bilinmeksizin, düzenin kendisi anlaşılabilir. Gerçekten de, eğer doğuştan gelen bilgi, yalnızca gücün bulunduğu yerde mevcutsa; gök cisimlerinin hareketleri konusunda, astronomlarda hiçbir kahinlik yoktur. Çünkü, onların belli bir güçleri olduğu söylenemez. Şu halde, Tanrı, tüm şeylerin barındığı bu düzeni bilen bir varlık sıfatıyla, böyle bir kahinlik yetisine fazlasıyla sahip olabilir. Geriye, yalnızca, Tanrı'nın ve astronomların kahinlikleri arasında var olan, ikinci farklılığı açıklamak kalıyor. Bunun için de, yalnızca astronomların, sonul doğruluğun gözlemleri ve göksel hareketlerin düzensizliğinden kusursuzca haberdar olduklarını varsaymak gerekir. Bu varsayımda, hiçbir saçmalık yoktur. Bu koşulla birlikte, astronomların güneş sistemi hakkındaki öngörülerinin, basit bir öngörülük olarak, Tanrı'ninkine eşdeğer olduğunu söylemekten çekinmemek gerekir. Tanrı'nın, güneş sistemine dair kahinliği, astronomların geliştiremedikleri konular için de geliştirilemez. Zira, şurası gayet açıktır ki, astronomların sahip oldukları kimi beceriler, güneş sistemine yönelik bilgi edinmelerine yardımcı olamamaktadır. Eğer güneş ya da ay, zaman zaman birtakım nedenlerden bağımsız olarak kendi yörüngelerinden sapamıyorlarsa, bunun bir kural gerektirdiği açıktır.

Öyleyse, Tanrı göksel hareketleri öngöremez ve Tanrı'daki bu kahinliğin uğradığı başarısızlık, astronomların kahinliğinin başarısızlığının kaynaklandığı yerden gelmemektedir hiç te. Zira, astronomlardaki kahinliğin kusuru; onların, hareketlerin yaratıcıları

olmamalarından da kaynaklanmamaktadır. Çünkü, bu, doğuştan gelen bilme yetisinden farklıdır ve astronomların bu hareketleri yeterince bilmemeleriyle de ilgili değildir. Zira varsayılabilir ki, onlar, göksel hareketleri olabildiğince iyi bilmektedirler. Ancak, onlardaki kehanet noksanlığı, zorunlu ve değişmez olan göksel hareketlerdeki yerleşik düzenden kaynaklanmaktadır. Şu halde, yine aynı nedenden ötürü, Tanrı'daki kehanetin noksanlığı da, bu yerleşik düzenin varlığıdır. Çünkü eğer, her şey yerleşik bir düzen içinde olup bitiyorsa, onun hakkında kehanette bulunmak yersiz olacaktır.

Sonsuz bir zekaya ve güce sahip olan Tanrı, zorunlu ve değişmez bir düzene bağlı olmayan şeyi de, asla öngöremez. Şu halde, hiç te özgür nedenler mevcut değildir ya da Tanrı, bu nedenlerin eylemlerini asla öngöremez. Gerçekten de, Tanrı'nın, evrenin fiziksel düzeni olarak görülen her şeyi, zayıf bir şekilde öngörebildiğini de rahatlıkla kabul edebiliriz. Çünkü, bu düzen, yerleştirdiği değişmez kurallara bağlı ve zorunludur. İşte, onun öngörülebilirliğinin temel ilkesi budur. Ancak, hiçbir şeyin zorunlu sonucu olmayan bir nedenin eylemlerini öngörebilmek, hangi ilke üstüne kuruludur? Kehanetin ikinci ilkesi, diğerinden pek de farklı olmak zorunda olmayan bu ilke, mutlak biçimde bir değişmezlik ilkesidir. Çünkü, bizler, bu ilkenin rahatlıkla kabul edilebileceği bir duruma sahibiz. En doğal ve en uygun olan bu ilke, Tanrı'nın yalınlığı düşüncesiyle de uygunluk içindedir ve Tanrı'nın kahinliğinin biricik dayanağıdır. Tanrı'nın kendi yaratmış olduğu kanıtlanamaz olan doğanın tüm olaylarının öngörülebilmesi, onun yüceliğiyle de bağlantılı değildir asla. Şu halde, Tanrı'da, evrensel bir kahinliği korumak için; insanlardaki özgürlüğü söküp almak değil, insanın, gerçek anlamda özgür olup olmadığını bilmek gerekir.

*Antonio de lo Frasso,
Poeta Sardo.*

Antonio Lo Frasso

ANTONIO LO FRASSO

Hayatı ve Eserleri:

Frasso, 1520'de, Sardinya'nın Alhegro şehrinde doğar. Ailesi, askeri sınıfa mensuptur. Gençliği, eğitimi ve öğrenimi ile ilgili bilgi yoktur. Bir ilişki dolayısıyla, cinayetle suçlanır ve 1565-71 yılları arası bir tarihte, ülkesini terk etmek zorunda kalır ve İspanya'ya gider. Frasso, 1595'te, Cagliari'de vefat eder.

3 önemli eseri vardır: "Aşkın Kaderi Hakkında On Kitap", "İnsan Hayatının Yedi Aşamalı Evresi Hakkında 1200 Öğüt ve İhtiyatlı Uyarı", "İnebahtı Savaşı".

"İnsan Hayatının Yedi Aşamalı Evresi Hakkında 1200 Öğüt ve İhtiyatlı Uyarı", 1571'de yazılmıştır. Bu eser, çocuklara yönelik bir kitaptır ve Sardinya toplumu ile çağdaş dünyada nasıl yaşamak gerektiğine dair bir kılavuz eserdir.

"Aşkın Kaderi Hakkında On Kitap", 1573'te yazılmıştır. Frasso, bu eserini, İtalyan yazar Jacopo Sannazaro'dan etkilenerek yazmıştır.

Frasso, eserlerini; Katalanca, Kastilyaca ve Sardinya yerel dilinde yazmıştır.

Eski Edda'dan, "Grimnir'in Şarkısı" ile ilgili bir resim